

ВІРТУАЛЬНІ ФОРМАТИ ОПРИЛЮДНЕННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ СУЧАСНИХ ДРАМАТУРГІЧНИХ ТЕКСТІВ В УКРАЇНІ: ЕВОЛЮЦІЯ РЕЦЕПЦІЇ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Бондарева О. Є.

ВСТУП

У сучасній Україні поряд із книжковими форматами в останнє десятиліття інтенсивно розвиваються різноманітні веб-ресурси, які є офіційно зареєстрованими, модернованими та допомагають споживачам контенту не лише швидко знаходити необхідні художні тести через зручну систему навігації, але і створювати уявлення про своєрідний культурно-літературний контекст, у якому ці тексти представлені.

Такі ресурси є надзвичайно важливими для представлення сучасної української драматургії, яка в обсягах дуже малих, абсолютно непропорційних реальній кількості створених драматургічних текстів, представлена у паперових книжкових виданнях, чим тривалий час створювалася ілюзія, що в Україні сучасна драматургія ледь не повністю відсутня. Незначний обсяг книжкових найменувань, дуже обмежені наклади, спроба сучасних українських театрів максимально обходити територію сучасної української драми спричинили ледь не повну її резекцію в українській середній та вищій освіті, обмежили її діапазон у літературно-критичних та мистецтвознавчих студіях. Але найсумнішим наслідком для сучасної драматургії стало те, що вона майже повністю втратила свого читача, оскільки люди відвикнули читати п'єси та порівнювати, як їх «перепрошують» сучасні театри. Тобто на полі гуманітарних репрезентацій культурної ідентичності та відповідних гуманітарних рефлексій утворилася певна ніша, яка потребувала як ентузіастів, які у той чи інший спосіб збиратимуть та репрезентуватимуть, а також архівуватимуть і зберігатимуть великі обсяги емпіричного матеріалу, – так і зусиль по створенню відповідних творчих середовищ та спільнот, всередині та довкола яких розгортатимуться різні накопичувальні, аналітичні і творчі активності.

Також останні кілька років кинули нашої культури цілу низку серйозних викликів. Анексія Криму та захоплення росіянами частини територій українського Донбасу показали, що експансивна російська гуманітарна політика буде спрямована насамперед на знищення

української ідентичності в Україні через фізичне знищення артефактів її культури та будь-яких згадок про них. Пришвидшеній віртуалізації різних культурних територій також посприяла епідемія COVID-19, практично обмеживши будь-яке споживання культурної продукції монітором ноутбука чи екраном смартфона/планшета. А починаючи від 24 лютого 2022 року українська культура отримали чергове підтвердження необхідності створення та обслуговування великих цифрових баз, оскільки весь світ спостерігав, як російські окупанти вилучають та нищать українські книжки, проводять цілеспрямовані атаки на українські видавництва, музеї, архіви, бібліотеки, культурні центри, школи, середні спеціальні та вищі заклади освіти, театри. Розуміючи, що в плані культурних артефактів Україна вже має у цій війні невідновні втрати, ми повинні докласти необхідних зусиль для цифровізації максимальної кількості культурних текстів, надійного зберігання їх у хмарних ресурсах та організації відкритого доступу до них.

Зосередимось на віртуальних форматах, які презентують Україні та світу тексти сучасної української драматургії.

1. Електронні формати як самвидав та актуальна пропозиція презентації культурних текстів

Історія електронного/віртуального формату існування українських драматургічних текстів у відкритому просторі мережі Інтернет розпочалася у незалежній Україні із немодерованого самвидаву, коли автори на абсолютно різних віртуальних ресурсах розміщували свої тексти – часто без відповідного літературного редагування, під псевдонімами або мережевими прізвиськами-«ніками», не зазначаючи жодну належність тексту до форматів, жанрів, функціональних можливостей та не пропонуючи релевантних маркерів пошуку таких текстів.

Це кардинально відрізнялося від тієї класичної історії українського паперового самвидаву, яка бере початок від саморобної паперової книги Івана Багряного «Ave Maria», виданої коштом автора у харківській типографії накладом 1200 примірників за одну ніч¹. Адже весь український самвидав аж до періоду незалежності був формою інтелектуального спротиву української інтелігенції тоталітарним спробам замовчування, заборон, упослідження, нищення української культури та українського письменницького слова – від зберігання його у закритих спеціальних сховищах до фізичного нищення рукописів, книжок, газетно-журнальних та книжкових накладів, бібліотек та архівів. Саме його творці та популяризатори «проривали

---

¹ Березніцька І. Як українці 50 років тому боролися за свободу, передаючи самодруки з рук в руки. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29406760.html>.

завісу радянської цензури»², поширювали заборонені українські тексти, як художні, так і публіцистичні, передавали їх за кордон представникам української діаспори. З процесами поширення проукраїнського самвидаву були пов'язані дві потужні хвилі арештів української інтелігенції у середині 1960-х та на початку 1970-х років. Самвидавна українська преса кінця 1980-х років відіграла відчутну роль у підготовці частини українського суспільства, зокрема, студентської молоді, до активного виборювання незалежності.

Після 1991 року на українське суспільство чекало ціле десятиліття відкриттів, одним із яких стає доступ до мережі інтернет. Починається сплеск мережевої «літератури», більша частина текстів якої не може називатися власне літературою. Це демонструє паперове разове видання *«Антологія українського самвидаву 2000–2004»*³, в якому представлено і цілу низку драматургічних текстів. Одразу знайшлися фахівці, які організували вільну віртуальну територію www.samvydav.net, яка активно функціонувала понад півтора десятиліття. Аналогічні самвидавчі віртуальні проєкти виникають у багатьох країнах колишнього СРСР, але український віртуальний самвидав одразу закріплює за собою формат стьобу, епігонства та алітератури. І це, зокрема, яскраво демонструють представлені в антології драматургічні тексти, починаючи від псевдоімен, якими вони підписані: гіггз, Михайло Скаліцкі, зелені чілавечкі, Гриць Кобза, зібібум, Харченко, Лисий і Бубен тощо. Я вже розглядала докладніше цей корпус текстів у контексті жанрово-естетичних кодів «антидрами» та «антитеатру», тож нагадаю, що на межі XX–XXI століть «мережеві» драматурги обирають своїми жанрово-стильовими взірцями знакові «алітературні еталони», стаючи позірними епігонами загальновідомих текстів Леся Подерв'янського («ДМБ-2001 або Оружје возмездія»), маскультно-андеграундної традиції «гоблінського перекладу» касових кіноблокбастерів кінця XX століття («Володар колець. Дві твердині») або стьобу з їх наративів («Матриця. Для тих, хто бачив фільм»), навіть примітивних технічних інструкцій («Він мене любить»)⁴. Цікаво, що «протестними» у цей час є не власне тексти мережевих авторів, а сам факт злиття їх у поле загального доступу і користування, що вимагає фльору, епатажу, акцентуацій та кітчевих викликів. Але найцікавішим з точки зору людини 20-х років XXI століття

---

² Березніцька І. Як українці 50 років тому боролися за свободу, передаючи самодруки з рук в руки. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29406760.html>.

³ Антологія українського самвидаву 2000–2004. Київ: Буква і цифра, 2005.

⁴ Бондарева О. Міф і драма у новітньому літературному контексті: поновлення структурного зв'язку через жанрове моделювання. Київ: Четверта хвиля, 2006. С. 383–386.

виглядає той факт, що мережа наповнюється текстами з метою відібрати частину з них для подальшого представлення у форматі паперової книги. Це був ресурс з доволі невисоким рівнем інтерактивності, немодерованим блогом та повною відсутністю критеріїв, за якими туди потрапляли тексти.

Цікаво, що унікальні можливості інтернету для накопичення та «колекціонування» відкритих артефактів тоді ще сприймали з певною засторогою, з обережними «реверансами», що «дедали більше сфер людської діяльності потрапляють у «тенета» Інтернету»⁵. Проте відкритість інтернет-простору кардинально вплинула на тодішню культуру, розширивши не лише її мінус-формати, але і певним чином структурувавши та упорядкувавши її естетично вартісне поле.

На початку 2000-х років у рамках виграного гранту № 24928 від Міжнародного фонду «Відродження»⁶ було створено першу віртуальну бібліотеку сучасних текстів української драматургії, яка на той час практично перебувала у підпіллі і дуже рідко оприявнювала себе у літературно-театральному процесі. Грантоотримувачем став Український мім-центр за підтримки Національної спілки театральних діячів, невеликий бюджет гранту (2847 грн.) дозволив створити і певний час підтримувати сайт «**ВІРТЕП**» (аббревіатура від «ВІРтуальний Театральний Простір»), до концепції та наповнення якого активно долучилися Неда Неждана, Алла Подлужна, Олександр Чайка.

Перший напрям цього сайту Алла Подлужна анонсувала як системну спробу презентувати сучасний український театр у всій його повноті: «Представляючи собою своєрідну віртуальну театральну енциклопедію, цей Web-сайт містить у собі докладні відомості про всі українські театри, державні, приватні студії, об'єднання, інформацію про театральні фестивалі, конкурси, проведені на території України, про театральні навчальні заклади, різноманітні структури, інституції, що використовують у своїй діяльності всілякі театральні напрями, про численні театральні премії, театральні друковані видання, загалом, охоплює всі сфери театального простору»⁷. Пізніше, 2002 року, у числі № 1-2 журналу «Український театр» цей сайт також було анонсовано як велику театально-драматургічну комунікативну платформу.

---

⁵ Подлужна А. «ВІРТЕП». Не плутати з вертепом! URL: https://zn.ua/ukr/ART/virtep_ne_plutati_z_vertepam.html.

⁶ Віртуальний театральний проект – ВІРТЕП. URL: https://www.irf.ua/grants/awarded_grants/virtualniy_teatralniy_proekt_virtep/.

⁷ Там само.

Другим напрямом і родзинкою проекту «ВІРТЕП» було проголошено створення віртуальної бібліотеки сучасної української драматургії, мистецтвознавства і перекладів у галузі драми і театру: «У ній покладено початок банку даних українських драматургів і передбачається його постійне поповнення новими творами, написаними для сцени. Також у бібліотеці буде представлено зразки робіт із театрознавства, культурології, театральної критики, переклади п'єс українською з інших мов. У розділі так званої мобільної, актуальної інформації можна буде дізнатися про репертуар усіх київських театрів (надалі – театрів країни), а також театральні новини про всі цікаві події, що відбуваються в українських театрах, а саме: прем'єри, творчі зустрічі, ювілеї, фестивалі, гастролі, анонси майбутніх проєктів»⁸.

Також було заявлено про відкриття інтерактивну платформу проекту «ВІРТЕП», тобто вперше поставлено питання зони вільної фахової комунікації різних фахівців театральної галузі: «На сайті «ВІРТЕПу» можна буде поспілкуватися, поділитися власними пропозиціями, висловити побажання і розповісти про свої враження. Актори і режисери зможуть знайти один одного, драматург зможе знайти театр, а п'єса – своє сценічне втілення. Можливості величезні, вони збільшаться із запровадженням у дію англійської версії сайту»⁹.

По суті, головну роль в організації першої інтернет-бібліотеки сучасних драматургічних текстів взяла на себе Неда Неждана¹⁰, створивши «солідну базу сучасної української драми»¹¹.

Оцінюючи весь спектр тодішніх театральних сайтів, Ганна Тарасова та Вікторія Луньова звернули увагу на «ВІРТЕП» (www.virtep.org, <http://virtep.hypermart.net>) як на «охайно, але неவிбагливо оформлений ВІРтуальний Театральний Проєкт, що виграє обсягом інформації». Щоправда, кількість п'єс сучасних українських драматургів у театральній бібліотеці ресурсу авторкам огляду видалася «незначною»¹², тобто вони не врахували, що це була найповніша на той час віртуальна

---

⁸ Віртуальний театральний проєкт – ВІРТЕП. URL: https://www.irf.ua/grants/awarded_grants/virtualniy_teatralniy_proekt_virtep/.

⁹ Там само.

¹⁰ Мірошніченко Н. Проєкти Центру Курбаса (Новітня українська драма: тенденції і проєкти Центру Курбаса). URL: <https://zbruc.eu/node/105513>

¹¹ Сердюк В. Що робити драматургу у цьому ворожому до культури світі? URL: <https://dramaturg.org.ua/%D1%89%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%82%D0%B8-%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B3%D1%83-%D0%B2-%D1%86%D1%8C%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D0%BE%D0%BC%D1%83>.

¹² Тарасова Г., Луньова В. Інтеграція в театральний інтернет-простір. URL: <http://archive-ktm.ukma.edu.ua/2002/3/internet.html>.

колекція, що театри катастрофічно мало реагували на сучасні українські тексти та майже не потребували їх, що професії «драматург» зовсім не існувало в українському каталозі професій та у напрямках професійної підготовки, наприклад, у вищій освіті, а більша частина драматургів середнього і старшого поколінь на початку 2000-х ще взагалі не мала ані оцифрованих власних творів, ані персональних комп'ютерів. При цьому авторки рев'ю чи не вперше сформулювали комплекс актуальних пропозицій для подальшого розвитку українського театральньо-драматургічного віртуального середовища: найперше треба було наздогнати у театральній справі західні інтернет-ресурси, накопичувати та архівувати поточні інтернет-матеріали, впорядковувати та зберігати архіви, зрештою, створювати розгалужені інтертекстові формати та цікаві інтерактивні форуми.

В інший широкий контекст українських віртуальних ресурсів художньої літератури ввела «ВІРТЕП» Ірина Кучма. Вона визначила найпривабливіші та найбільш масштабні й структуровані віртуальні бібліотеки («Електронна бібліотека української літератури», «Велика Магелланова Хмара», «Бібліотека Кошового писаря», “Нова Доба”, «Поетика», «Сучасна українська література», «Чарівний жираф»). «ВІРТЕП» потрапив у другу групу віртуальних ресурсів, менш масштабних за змістом та обсягом (його контекстуальне поле – це сайти «Мережева бібліотека української літератури», «Українське місто. Українці в Чикаго», «Бібліотека української літератури», «Літературний розділ порталу «Брама», «Українська бібліотечка Ua Zone», «Українські поети», «Літопис руський»). Ірина Кучма чи не вперше заговорила про те, що інтернет-проекти, інтернет-антології, інтернет-бібліотеки кардинально відрізняються від паперових книг, антологій і звичних для читача бібліотек, оскільки інтернет «замість відображення повсякденности... творить власні проєкції образів, яких у життєвому світі не існує, або ж зумисне викривлює повсякденні уявлення, а мережеві літературні проєкти «вирізняються постійними трансформаціями, гепенінгами та мутаціями»: «У такому проєкті тобі не вдається лишатися тільки читачем, оскільки мусиш власноруч вишукувати-витворювати тексти з розрізнених шматочків-посилань, перетворившись на активного учасника магічного дійства творення віртуальних територій. Стаєш таким собі самодостатнім людино-навігатором з навичками самообслуговування, котрого вабить не об'єкт плавання-серфінгу-пошуку, а сам процес. Цей тип інтернет-проєктів,¹³ безумовно, є найцікавішим для нас – спраглих шукачів нових територій»¹³.

---

¹³ Кучма І. За нами стежить Кучма. URL: <https://maidan.org.ua/arch/culture/1089281732.html>.

На жаль, цю колосальну працю першої віртуальної архівації сучасної української драми було виконано на платній платформі, англійська її версія лишилася недосяжною мрією, тож згодом віртуальний ресурс «ВІРТЕП» довелося закрити, а архівована бібліотека драматургії зберіглася на жорстких дисках у її упорядниці Неда Нежданої, але вже не є доступною для читачів, театрів та дослідників. У тому, що цей ресурс перестав бути відкритим, велику проблему для оцінки стану розвитку тодішньої драматургії вбачає Анжеліка Скляр¹⁴. Його закриттям та відсутністю доступу до його драматургічних текстів була стурбована і Неда Неждана, вона ж дослідниця драматургії Надія Мірошниченко¹⁵.

Утім, цей етап пробних форматів – нонселекційного та модерowanego – відкрив перспективи створення нових відкритих модерowanych віртуальних територій та колекцій, які працювали з сучасною українською драматургією.

2. Спеціалізовані відкриті модерowane віртуальні ресурси драматургії: ризома та гіпертекст

Зі створенням у Національному центрі театрального мистецтва імені Леся Курбаса власного сайту драматургічно-накопичувальний ресурс перемістився на його територію у форматі драматургічної «*Бібліотеки*» із ризоматичною та почати гіпертекстовою структурою¹⁶. Модерує наповнення цього ресурсу відділ драматургічних проєктів Центру. Станом на зараз там представлено 16 сучасних українських драматургів та 86 драматургічних текстів – з них 80 повнотекстових файлів, 6 лише у вигляді анотацій (права передані театрам). Автори розташовані за алфавітним принципом, є фото і біографії всіх представлених драматургів, їхні доробки на цьому ресурсі кількісно нерівномірні, у дужках буде вказано кількість повнотекстових п'єс / кількість п'єс, представлених лише анотаціями: Анна Багряна (4), Артем Вишневський (4), Олександр Вітер (3), Ярослав Верещак (11/1), Валерій Герасимчук (9), Богдан Жолдак (3), Ольга Зоренко (1), Тетяна Іващенко (1/1), Олег Миколайчук-Низовець (7), Неда Неждана (15), Світлана Новицька (2/2), Надія Симчич (6/2), Олекса Сліпець (2),

---

¹⁴ Скляр А. Художньо-естетичні доміанти буття драматургічного твору (на матеріалі української драматургії 1990-х років) : дис... канд. філол. н. : 10.01.06 – теорія літератури. Житомир, 2017. С. 62.

¹⁵ Мірошниченко Н. Сучасна українська драматургія: деструкція міфу та пошук нових теорій. *Дніпро*. 2009. № 1. С. 118.

¹⁶ Національний центр театрального мистецтва ім. Л. Курбаса. Бібліотека. Драматургічна бібліотека. URL: <https://kurbas.org.ua/dramlibrary.html>.

Оксана Танюк (2), Лідія Чупіс (4), Сергій Щученко (6). П'ятеро із драматургів – співробітники Центру, решта – активні учасники його заходів та антологій. Окремо слід сказати про Лідію Чупіс, оскільки віднайдення, коментування, перші сценічні втілення та видання її творів окремою збіркою – це один із кількарічних проєктів Центру Курбаса, завдяки чому це ім'я не випало з історії нашої сучасної драматургії.

На окрему увагу заслуговує територія сайту «Бібліотека. Видавничі проєкти Центру»¹⁷, яка містить докладні резюме наступних антологій драматургічних текстів та/або їх анотацій: а) збірка анотацій «Коло авторів» (2017); б) антологія «Наша драма» (2002); в) антології зарубіжних п'єс в українських перекладах «Світова драматургія: новітня французька п'єса» (2003) та «Сучасна драматургія: новітня сербська п'єса» (2006); г) антології-колекції сучасної української драматургії «Таїна буття» (2016), «Голос тихої безодні та інші голоси» (2017), «Мотанка» (2017), «Драмовичок» (2018), «Від Неба до Землі» (2018), «Лабіринт із криги й вогню» (2019), «Інша драма» (2019), «Часо&Простір» (2020). Також за цим посиланням можна знайти повнотекстові версії: а) збірок анотацій сучасних українських п'єс «Авансцена. Сучасна українська драматургія» (207, 2012, 2017), «Авансцена-Євродрама» (2018); б) драматургічних антологій-колекцій «Майдан. До і після» (2016), «Доц в акваріумах площ» (2021). Цей ресурс не має опції відправлення матеріалів на премодерацію та комунікації назовні. Твори для розгляду надсилаються на е-пошту відділу драматургічних проєктів.

Важливо, що всі представлені на цьому віртуальному ресурсі п'єси створені не аматорами, а професійними драматургами, більшість із них втілено на сценах українських та світових театрів. Тобто це своєрідна візитівка фахового кола української драматургії.

Також варто наголосити, що цей сайт перестав бути єдиним зібранням драматургічних текстів у просторі інтернету. З'явилася і активно розвивається ціла низка спеціалізованих віртуальних ресурсів, які дають уявлення про стан і динаміку того чи іншого сегменту сучасної української драматургії.

Драматург Володимир Сердюк модерує сайт «*Драматург*» («Dramaturg. Люди пишуть драму. Сучасна українська драма»)¹⁸, створений «з однією метою – прорвати інформаційну блокаду й

---

¹⁷ Національний центр театрального мистецтва ім. Л. Курбаса. Бібліотека. Видавничі проєкти. URL: <http://kurbas.org.ua/vudannyacentry.html>.

¹⁸ Dramaturg. Люди пишуть драму. Сучасна українська драма. URL: <https://dramaturg.org.ua>.

довести, що сучасна українська драматургія існує. Ми доводимо цей беззаперечний факт не словами, а справами, друкуючи статті, що стосуються сучасної української драматургії, досягнень драматургів, та час від часу публікуючи нові українські п'єси»¹⁹. 20 драматургів представляють тут станом на зараз 41 драматургічний текст, причому є один російськомовний – від севастопольського драматурга Володимира Горбаня. Серед лідерів за кількістю представлених творів – Анатолій Наумов (8), Жанна Безп'ятчук (5), Сергій Щученко (5) і сам Володимир Сердюк (4). По 2 твори надрукували Олександр Мардань та Юрій Табачников. У решти драматургів (Алекс Боровенський, Ярослав Верещак, Олег Гончаров, Раїса Гончарова, Володимир Горбань, Віктор Горбик, Олексій Дроздовський, Микола Істин, Володимир Коваленко, Наталія Максимчук, Надія Марчук, Петро Перебийніс, Надія Симчич, Юрій Табачников, Олена Щербина) у цій віртуальній збірці є по одному тексту. Ресурс наповнюється через листування електронною поштою з його модератором.

Сайт «Українська драматургія»²⁰ (модераторів не зазначено, але п'єси запропоновано надсилати на е-адресу Наталії Уварової) представляє 74 тексти 17 авторів, причому 7 з них (Ганна Легка, Микола Істин, Ольга Кулічкіна, Євгенія Петрученко, Оксана Артеменко, Олена Рубашевська, Мар'ян Біленький) представлені лише одним текстом. По 2 тексти розмістили на цьому ресурсі Євгенія Федорова, Олексій Дроздовський та Оксана Демиденко, по 4 – Віктор Тарасенко та Марина Смілянець, наступні драматурги надрукували тут свої доробки практично повністю або ж більшу їх частину: це Наталія Уварова (15), Анатолій Наумов (13), Лана Ра, вона ж Світлана Коношук (9), Олег Гончаров (8), Раїса Гончарова (7). За задумом творців цього ресурсу, він (так само як і сайт Володимира Сердюка) досі має доводити читачам, що сучасна українська драматургія існує, хоча частину текстів (особливо до 2014 року) тут подано російською, а також розміщено деякі відверто слабкі, аматорські твори. Окрім текстів п'єс, ресурс надає докладну інформацію про авторів, але не візуалізує їх фото, проте має блог, форум, містить фото- та відеоальбоми з вистав і гостьову книгу. При персоналізованій реєстрації тексти п'єс доступні для скачування. Але майже два останні роки цей сайт не наповнюється новим контентом, останній запис зроблено у січні 2021 р.

---

¹⁹ Dramaturg. Люди пишуть драму. Сучасна українська драма. URL: <https://dramaturg.org.ua>.

²⁰ Українська драматургія. URL: <https://ukrdrama.at.ua>.

Web-ресурс Національної спілки театральних діячів України «*Бібліотека української драматургії*»²¹ створено за підтримки Українського культурного фонду. Це одна із найбільших віртуальних бібліотек сучасної української драми, яка об'єднує драматургів різних поколінь, творчих осередків, манер письма, авторів, що працюють у різних стилях і жанрах, на різну вікову аудиторію.

Вже на головній сторінці ресурсу потенційному реципієнту запропоновано включитися у своєрідну смислову гру, реалізовану через цифровий код 01 – 02 – 03, адже саме через цей код модератори пояснюють, на кого ресурс розрахований:

01 – «це майданчик для авторів, які хочуть зробити свої твори більш доступними для театрів і можуть надсилати свої тексти і переклади»;

02 – «це ресурс для тих, хто створює вистави і постійно знаходиться в пошуку драматургічного матеріалу для постановок. Це бібліотека для тих, хто цікавиться сучасною драмою, відкриває для себе нових авторів та пране знайти відповіді на хвилюючі питання»;

03 – «це платформа для розвитку сучасного українського театального простору, ґрунт для майбутнього літературного росту українськомовних письменників-драматургів та широкої промоції сучасного театру як в Україні, так і за її межами»²².

«Бібліотека української драматургії» – це один із небагатьох ресурсів, де чітко прописано його політику: 1) акцент зроблено саме на сучасній українській драматургії; 2) поступово буде наповнюватися каталог сучасних українських перекладачів світової драматургії та сучасних п'єс, перекладених українською з різних мов світу; 3) заявлено принципи відкритості проекту та його постійну оновлюваність, статистика автоматично вираховується станом на поточне число, так само автоматично трансформується при оновленнях від модераторів; 4) задекларовано відкритість до співпраці з театрами; 5) підкреслено, що ресурс має не просто фіксувати дані, а сприяти розвитку української драматургії; 6) враховуються всі аспекти авторського права та захисту персональних даних; 7) авторам та перекладачам запропоновано розміщати додаткову контактну інформацію, щоб полегшити театрам можливість з ними зв'язатися для отримання дозволу на постановку; 8) віртуальний ресурс не підтримує мову ворожнечі, тож залишає за собою право «не публікувати твори, які пропагують війну, насильство, жорстокість, фашизм, спрямовані на ліквідацію незалежності України, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної, гендерної ворожнечі»²³; 9) адміністрація

---

²¹ Бібліотека Української драматургії. URL: <https://ukrdramalib.com.ua>.

²² Там само.

²³ Там само.

сайту залишає за собою функціонал премодерації та модерації віртуальної бібліотеки, не редагує тексти, тому може відмовити автору у публікації або зняти рукопис з сайту без додаткових пояснень причин, відповідно до власного колегіального рішення.

Для авторів передбачено спеціальну віртуальну форму, через яку можна надіслати тексти для розміщення на сайті. Є також автоматизована форма для зворотного зв'язку, яка передбачає можливість поставити до модераторів питання і отримати на нього відповідь.

Каталог авторів (їх на сайті 76, причому сучасних драматургів 74, є три творчих тандеми) подано за алфавітом, вказано всі п'єси автора, розміщені на сайті, на них наявні гіперпосилання.

Каталог п'єс (на сайті 368) передбачає функцію пошуку різними шляхами: за алфавітом, за назвою, а також за словом у назві через пошукове віконце. Сам каталог для зручності створено за алфавітом, у ньому наявні наступні сегменти: назва твору, автор, жанр, кількість дій, кількість персонажів (діти, жінки, чоловіки, масовка), мова (мала би бути всюди українська, але про це окрема репліка), аудиторія (дитяча, підліткова, доросла), анотація (коротка і повноформатна). П'єси легко завантажуються, їх можна переглянути/скачати/роздрукувати.

Тепер обіцяна окрема репліка, яка стосується мови п'єс.

13 п'єс написано суржилом: «Брюслі», «Гей парад», «Повія», «Як вкрати коня» Ігоря Білиця; «І мене більше не колише», «Кімната батька» Оксани Савченко; «Зустріч одногрупників», «Літній сум» Андрія Бондаренка; «День стійкості» Павла Юрова; «Зіскочити з петель» Олени Шевченко; «Золоті лосіни» Людмили Тимошенко; «Кімната абсолютної тиші» Тетяни Киценко; «Подорож Амундсена» Олексія Доричевського.

6 п'єс просто повністю російською мовою: «Архітектор», «Борсуки», «Бейсболіст», «Лісник в грибах» Олексія Доричевського; «Моя міліція мене...» Тетяни Киценко; «Вой (не) мой волчицы, або Кіт Шрьодінгера» Оксани Танюк.

31 п'єса – «українською та частково іншими мовами»: «Білохалатність», «Бал бетменів», «Пеніта ля трагедія» Тетяни Киценко; «Різдво на Майдані», «Дівка на віддане» Віри Маковії; «Назву не пам'ятаю», «Свинина», «Бути майстром» Катерини Пенькової; «Жив собі художник», «Проси у Семенівни», «Микола та його сестра», «Черга за минулим», «Чортове колесо», «Я скоро приїду» Анатолія Наумова; «Мать Горького», «ПГТ», «Як у людей» Лени Лягушонкової; «Папа», «Сестри» Олени Гапєвої; «Без трусів» Людмили Тимошенко і Андрія Бондаренка; «Лисиця, темна, як світла ніч» Андрія Бондаренка; «Не мона відержат» Людмили Тимошенко; «Двійники» Ольши Мацюпи; «Дні народження Зіни» Оксани Савченко;

«Енеїда» Віталія На Куліш; «Саньок» Оксани Гриценко; «Палата № 7» Дмитра Тернового; «Лавра» Максима Курочкіна; «Я чоловік богині» (Його сорок кішок) Гелли Самойленко. Всюди, де є заявка на українську «та інші» мови, під «та іншими» підступно причаїлася все та ж російська, без якої наші драматурги досі не можуть ані мислити, ані творити. Коли йдеться про «суржик» – це так само про зіпсовані російською мовною картиною світу літературну мову, усне живе мовлення, патерни, свідомість, про зруйновану та розщеплену малоросійством українську ідентичнісну картину світу.

Загалом 50 текстів-покручів. На 331 текст сучасної української драми (від загальної кількості п'єс на сайті віднімемо 23 тексти Лесі Українки та 14 текстів Івана Франка) – це понад 15%. Чи не завеликим є російський мовно-культурний десант для ресурсу, який модерується Національною творчою спілкою та підтримується державною установою «Український культурний фонд»? Уважно перечитала всі ці тексти, не знайшла жодного сенсу так просувати російське мовне поле у нашій драматургії. Пригадала п'єсу «Хлібне перемир'я» Сергія Жадана, де зламана свідомість героїв блискуче транслюється живою українською мовою, жоден з них не переходить на російську, лише зрідка вдається до легкого, майже непомітного суржика.

Що камуфлюється таким зневаженням української мови та культури українськими драматургами, яких підтримують українські національні та державні культурні установи? Незнання рідної мови? Неповага до країни? Ментальна внутрішня колонізація свідомості? Що ще має статися між Росією та Україною, аби ми мали у драматургії іншу мовну та ментальну картини, аби не мавпували і не впроваджували в наші театри драматургічні й театральні практики, актуальні для росіян? Чи усвідомлюють модератори цього впливового віртуального драматургічного ресурсу, на яку широку аудиторію вони винесли цей видимий незброєним оком дисонанс? Уся ця низка питань – із серії риторичних. Зауважу лише, що жіноча частина цього російського культурного десанту зараз здебільшого рятується від російських ракет у безпечних країнах Європи, а не у своїй мовно-ментальній метрополії...

За кількісним представництвом драматургічних текстів на сайті лідерами є Анатолій Наумов (26), Ігор Юзюк (21), Олег Гончаров (15), Неда Неждана (15), Наталія Блок (13), Людмила Тимошеко (11), Ірина Гарець (10), Тетяна Киценко (10), Оксана Танюк (10), Світлана Новицька (9), Наталія Уварова (9), Андрій Бондаренко (9), Артем Вишневський (8), Олексій Доричевський (8), Марина Смілянecь (8), Костянтин Солов'єнко (8), Наталія Ігнат'єва (7), Олег Михайлов (7), Дмитро Терновий (7), Ігор Білиць (6), Ольга Анненко (6). 36 авторів мають на цьому ресурсі по одному драматургічному тексту.

Також у віртуальній «Бібліотеці української драматургії» є окрема територія «Перекладач в театрі», де розпочато формування в алфавітному порядку відкритого реєстру сучасних українських перекладачів (зараз їх вказано 23) – з необхідними біографічними відомостями та практичними скілами, із зазначенням мов, з яких вони перекладають сучасну драму, а також списками, без інтерактивних посилань, наводяться перекладені для сучасного українського театру п'єси (станом на зараз вказано 133 тексти).

Для драматургів-початківців сайт містить інформацію про драматургічні конкурси та Лабораторію драматургії НСТДУ.

Ще один дуже цікавий віртуальний ресурс, що акумулює сучасні п'єси – це **«ukrdramachub: портал сучасної української драматургії»**²⁴, ідея і модерація якого належать Ірині Гарець, а дизайн та верстка – Розі Саркісян. До речі, Ірина Гарець причетна і до змістового наповнення попереднього ресурсу «Бібліотека української драматургії», що також зазначено на його головній сторінці. На сайті «ukrdramachub» зібрано п'єси сучасних українських авторів/рок, українською мовою – як завлено на головній сторінці. Загалом це станом на зараз 84 автори, каталог яких подано в алфавітному порядку, а також 391 драматургічний текст. Бачимо, що в цілому цифри кореспондують зі статистикою попереднього ресурсу, проте дещо різниться персональний корпус авторів та, відповідно, набір текстів. При тому, що українська мова у політиці сайту задекларована як єдина можлива, нікуди не поділися російськомовні повнотекстові файли п'єс, любов до суржика з російським присмаком, тексти, де російська мова сусідить із українською, а «герої» прихованого, але доволі рясно представленого дискурсу русофільії тут ті ж самі: Ігор Білиць, Андрій Бондаренко, Оксана Гриценко, Олексій Доричевський, Тетяна Киценко, Лена Лягушонкова, Віра Маковій, Ольга Мацюпа, Анатолій Наумов, Катерина Пенькова, Оксана Савченко, Людмила Тимошенко, Олена Шевченко та інші вже названі вище драматурги, та й тексти, які це демонструють, теж майже в повному комплекті повторюють ситуацію з «Бібліотекою української драматургії». «Бібліотека...», на відміну від «ukrdramachub», чесно зазначає, якою мовою написано оприлюднені тексти, а тут ми маємо справу зі спробою публічно виглядати краще, аніж зсередини. У каталозі назви всіх п'єс, анотації до них – подано українською, а позицію мови кожної окремої п'єси знято на користь загальної зауваги про виключно українську мову творів на сайті. Щоб не бути голослівною, наводжу два промовистих посилання на тексти,

---

²⁴ UKRDRAMACHUB: портал сучасної української драматургії. URL: <https://ukrdramahub.blogspot.com/>

хоча на самому ресурсі таких файлів набагато більше: подивіться на мову п'єс «Моя міліція мене...» Тетяни Киценко²⁵ та «Бейсболіст» Олексія Доричевського²⁶, висновки зробіть самі.

От чесно – навіть не знаю, яка із ситуацій гірша та непорядніша. Не хочеться хейтити чужу колосальну і багато в чому корисну працю, але модератори та ідейні натхненники обох цих ресурсів мають усвідомлювати зворотний бік відкритості та публічного доступу читачів/дослідників до текстів і розуміти, що рано чи пізно ці портали доведеться або очистити, або приводити до певних задекларованих вимог, а також знати, що в Україні такі свідомі (та й несвідомі) реверанси в бік держави-агресора є відтепер просто неприпустимими. Наше завдання як дослідників – виявляти та оприявнювати їх і у такий спосіб чинити суспільний тиск на всіх, хто ще живе російською ментальною «прошивкою».

Поза цими прикрасами ресурс «ukrdramahub» є дуже привабливим та гарно організованим. Він презентує «п'єси різного напрямку, жанру і для різної аудиторії», для зручності знайомства з авторами та їх доробками є окрема сторінка кожного автора – з фото, автобіографічними відомостями, історіями успіху, анотаціями до представлених на порталі текстів. Творці portalу висловлюють сподівання, що «ця бібліотека стане промоційною платформою української сучасної драматургії, сприятиме плідній комунікації між митцями театрального, і не тільки, напрямку і підтримає розвиток та розбудову сучасного українського театру»²⁷.

Структурно це дуже складний гіпертекст, який містить засадничу інформацію про портал, стрічку новин, інтерактивний каталог авторів/авторок, інтерактивну панель представлених на сайті драматургічних жанрів інформацію про драматургічні конкурси, семінари, вебінари, окремо позиціоновано власний конкурс «Липневий мед»²⁸, де суддями може бути будь-хто, кому вдасться прочитати й оцінити подані на конкурс анонімні рукописи. Також є посилання на власну загальнодоступну сторінку у Facebook²⁹, де наявні інформація про всі

---

²⁵ Киценко Т. «Моя міліція мене...». URL: https://docs.google.com/document/d/1oCvu2pFxW3-UR315I_pAmNjdnGFs_0e7HEsuoUtH2WM/edit.

²⁶ Доричевський О. Бейсболіст. URL: https://drive.google.com/file/d/1zEUmCKqk7fQfM59G8G6qoxJfTxIur0_R/view.

²⁷ Там само.

²⁸ Липневий мед. URL: <https://ukrdramahub.blogspot.com/search/label/%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4>.

²⁹ UKRDRAMACHUB. URL: <https://www.facebook.com/groups/399256650659886>.

актуальні події, посилання на сайт та його різні сторінки, та на власний Youtube канал³⁰, де накопичуються відео з інтерв'ю драматургів, їх публічних виступів, записи читок їхніх п'єс.

Також опубліковані 3 лонг-листи двох драматургічних конкурсів – «Липневий мед» (Липневий мед-2021: П'єси для дорослої аудиторії (20 текстів); Липневий мед-2021: П'єси для дітей (14 текстів)) та VIII Конкурсу п'єс «Драма.UA», 2021 (13 текстів). З огляду на те, що всі лонг-листи мають інтерактивні посилання на повноформатні тексти п'єс, то всі вони є своєрідними віртуальними драматургічними антологіями, так само як і інші колекції п'єс на цьому порталі. До останніх можемо справедливо віднести наступні колекційні формати: «П'єси для підлітків»³¹ (18 текстів), Збірка п'єс українських драматургів арт-резиденції ЙУХ 2021 «Читки Театру Драматургів» (8 текстів)³², «Новорічна збірка» (12 текстів)³³, Збірка 4 Фестивалю Драматургії любові і Бобра «Бобр: життя не мед»³⁴. На черзі лонг-листи у трьох номінаціях (П'єси для дорослої аудиторії; Короткі п'єси для дорослої аудиторії; П'єси для дітей) драматургічного конкурсу «Липневий мед 2022»³⁵, сторінка для голосування читачів якого налічує відповідно до номінацій 41/14/9 драматургічних текстів. Взаємодія та активності з читачами, надання їм права вирішального голосу у рецепції сучасних п'єс – це електронний формат сучасного європейського рівня, і в цьому є безумовна родзинка віртуального ресурсу “ukrdramahub”.

За кількісними показниками винесених на відкрите прочитання п'єс на цьому ресурсі у лідерах наступні драматурги: Анатолій Наумов (26), Ігор Юзюк (21), Олег Гончаров (20), Ірина Гарець (17), Наталія Блок (16), Людмила Тимошенко (14) Наталія Уварова (13), Тетяна Киценко (11), Олег Михайлов (11), Андрій Бондаренко (11), Анна Галас (11), Наталія Ігнат'єва (10), Костянтин Солов'єнко (10), Дмитро Терновий (10), Артем Вишневський (8), Марина Смілянець (8), Раїса Гончарова (7), Ігор Білиць (7), Олексій Доричевський (7), Олексій Тарасенко (7), Ольга Анненко (6), Лена Лягушонкова (6), Ольга

---

³⁰ UKRDRAMAHUB. URL: https://www.youtube.com/channel/UCJj0WiJu1Q5E_Q7rDIaFguA.

³¹ П'єси для підлітків. URL: https://ukrdramahub.blogspot.com/p/blog-page_67.html.

³² Збірка п'єс українських драматургів арт-резиденції ЙУХ 2021. Читки Театру Драматургів. URL: https://ukrdramahub.blogspot.com/p/2021_20.html.

³³ Новорічна збірка. URL: https://ukrdramahub.blogspot.com/p/blog-page_10.html.

³⁴ Збірка 4 Фестивалю Драматургії любові і Бобра «Бобр: життя не мед». URL: <https://ukrdramahub.blogspot.com/p/4.html>.

³⁵ Липневий мед 2022. URL: https://ukrdramahub.blogspot.com/p/2022_13.html.

Мацюпа (6). 23 драматурги розмістили на цьому ресурсі по 1 своєму тексту, 28 драматургів – по 2-3 тексти.

Також варто сказати, що на навігаційній панелі порталу “ukrdramachub” є гіперпосилання на інший дуже важливий партнерський електронний ресурс – Digital library of the Ukrainian drama translations.

Як велику віртуальну бібліотеку можна розглядати також російськомовний сайт “**TEATRE**”³⁶ – український театральний портал, де є територія «Драматургія» (teatre.com.ua/ukrdrama/); щоправда, з літа 2022 року цей ресурс підключено до опції автоматичного перекладу українською, але ми розуміємо рівень та якість такого перекладу. Функціонує портал з 2007 року, автором ідеї була Марися Нікітюк, головним редактором – Анастасія Головенко. На сьогодні це е-видання вже не наповнюється, останні його дописи датовані 2018 роком, у сегменті «Укрдрама» – 2015 роком, у сегменті «Тиждень актуальної п’єси» – 2016 роком. Цікаво, що сегмент «Бібліотека» наповнено лише сучасною російською драматургією, яка щедро пропонувалася українським театрам і до лютого 2022 року комфортно почувалася на театральних сценах та у читацьких колах України. 138 текстів сучасної української драми, доступні на цьому ресурсі, – це наочна ілюстрація того, як заснований 2011 року конкурс-фестиваль «Тиждень актуальної п’єси» ціле десятиліття культивував та скеровував розвиток сучасної української драми по лекалах сучасної російської драматургії, беручи за стандарти та взірці її тексти, відкриваючи переможцям шлях до участі у московському театральному фестивалі «Любимовка», що не було припинено навіть після 2014 року (найактивніших учасників/учасниць цієї зафіксованої в архівах «Любимівки» співпраці з росіянами після вторгнення їх в Україну я називаю в одній зі своїх попередніх публікацій³⁷). Тексти для участі у фестивалі приймалися як російською, так і українською мовами (від 2021 року вимогою є лише українська, проте на правду туди потрапляє чимало текстів у суржиковій манері або ж «українською та іншими мовами»). Цей портал зберіг і поки тримає відкритими для доступу ті драматургічні тексти, які вже давно «підчищено» на інших відкритих ресурсах і які засвідчували формування цілого покоління драматургів «какая різниця» і «не всьо так однозначно», для яких Україна і українська культура не були (а для декого і досі не стали) полем смислів і цінностей. Найяскравіший приклад – п’єса Анастасії Косодій «Захопи мені

---

³⁶ TEATRE: Театральний портал. URL: teatre.com.ua/ukrdrama.

³⁷ Українська драматургія і театральний контекст після Революції Гідності: куди рухаємося і що толеруємо? *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. № 18(2021). С. 6–12.

облгосадміністрацію»³⁸, присвячена спробам росіян захопити Запоріжжя навесні 2014 року. Оскільки текст її створювався під вимоги «Любимовки», то у його фіналі актори роздають залу російські триколори і георгіївські стрічки. Кілька років тому я знайомилася з цим текстом на порталі «ukrdramashub», але зараз подібні драматургічні «шедеври» з багатьох відкритих ресурсів уже вичищені, а драматурги, що їздили на «Любимівку» після 2014 року і радісно приймали московські нагороди, скромно замовчують це у своїх біографіях. Анастасія Косодій зараз у відомостях про себе ніде не вказує на своє авторство цієї п'єси, як і на факт її написання і просування в українському культурному просторі попри те, що війна з Росією в нашій країні розпочалася ще 2014 року.

3. Війна та віртуальний простір сучасної української драми

Після 24 лютого 2022 року віртуальні ресурси сучасної української драми створили окремі бази для накопичення драматургічних творів, створених під час війни.

Так, На сайті Національного центру театрального мистецтва імені Леся Курбаса з'явився віртуальний кластер «На часі»³⁹, до якого включено не лише найновітніші тексти про війну, але й ті, що були створені ще від перших російських пострілів 2014 року, а деякі – ще раніше, у передчутті цієї війни.

«Добірка п'єс актуальної драми «НА ЧАСІ», яку упорядкував драматург і науковець Центру Курбаса Олег Миколайчук, має підзаголовок «Всім п'єс і дев'ятий рік війни». Частково до неї увійшли твори з попередніх антологій Центру, а також п'єси-переможці міжнародного конкурсу «Євродрама» та щойно написане. Тексти авторів різних поколінь і напрямів об'єднані темою російсько-української війни. Це початковий етап проєкту, до якого можуть бути залучені нові п'єси, створені вже після 24.02.2022. Центр Курбаса пропонує театрам долучитися до втілення воєнних п'єс, а критикам до їх висвітлення. Нашій армії важливо знати, що театральні діячі не байдужі, що вони поруч зі своїми захисниками, своїм народом. Драматурги свій творчий вибір зробили і сподіваються

---

³⁸ Косодій А. Захопи мені облгосадміністрацію. URL: <http://teatre.com.ua/ukrdrama/---nastasij-osodij/>

³⁹ Національний центр театрального мистецтва ім. Л. Курбаса. Новини. Актуальна драматургія. На часі. URL: <http://kurbas.org.ua/news/aktualna-dramaturgiya-na-chasi/aktualna-dramaturgiya-na-chasi.html?fbclid=IwAR3F6HTpRtcjtmZX95Q6AFpM8e7-GOZya9JlZjRlcd6RrsPL7UGa2DcrpMw.>

на підтримку театральних колег. Форми втілення можуть бути різними – від сценічних та онлайн-читань до вистав. Тексти у доступі на сайті»⁴⁰.

У цій добірці станом на зараз є 10 текстів 8 драматургів: «Пекельна дорога до Раю» Ярослава Верещака, «Подаруй мені смак сонця» Олександра Вітра, «Боятися нема сенсу» Andy Iva, «Каштан і Конвалія» Олега Миколайчука, “ОТВЕТКА@UA”, «Загублені в тумані», «Закрите небо» Неди Нежданой, «Трубач» Інни Гончарової, «До-дієз шостої октави» Ігоря Юзюка, «Молитва за Елвіса» Марини Смілянець. Хоча насправді навіть у цих авторів є ще п'єси, які не увійшли до цієї віртуальної антології.

На ресурсі «Драматург» Володимир Сердюк теж створює окремих кластер «Війна. WAR», в якому вже розмістив українською та англійською мовами власні тексти «Чи я застарий для війни?», «Рівень тиску, частота пульсу», «На переправі через ріку Кальміус», «Гамарджоба», а також п'єсу «Штик» Алекса Боровенського. При тому, що цей сайт вже мав в активі кілька драматургічних текстів, присвячених попередній фазі російсько-української війни («Діалог зі снайпером» Жанни Безп'ятчук; «Палаючий березень, або на східному фронті «перемир'я» Віктора Горбика, «Батяри, брати батяри» Олексія Дроздовського, «Некстмодерний народ» Миколи Істина), Володимир Сердюк не включає їх у розділ «Війна. WAR», позиціонуючи таким чином цей розділ як територію для п'єс, створених після 24 лютого 2020 р.

Віртуальні ресурси «Українська драматургія» та «Бібліотека української драматургії» жодним чином не відреагували на події від 24 лютого 2022 р.

Найчисельнішу добірку сучасних українських п'єс, присвячених війні у її новій фазі, пропонує веб-портал “ukrdramahub». Там створено окрему відкриту віртуальну збірку п'єс «Війна. 24 лютого 2022»⁴¹, для якої розроблено свій дизайн обкладинки. Станом на зараз там вже є 62 тексти 38 авторів (Алекс Вуд «Частини нашого тіла»; Олена Астасєва «Херсон. Дневник окупації», «Словник емоцій воєнного часу»; Ірина Бесчетнова «А*», «Життя перемагає смерть», «Космонавти»; Ігор Білиць «Рускій воєнний»; Тимофій Бінюков «Внутрішній (постдокументальний) монолог...»; Наталя Блок «Наші діти», «То сни під час війни», «Я хочу зупинитися»; Андрій Бондаренко «Мир і спокій», «Синдром уцілілого»; Андрій Водов «Одного разу, в Україні»; Анна Галас «Хроніки

---

⁴⁰ Національний центр театального мистецтва ім. Л. Курбаса. Новини. Актуальна драматургія. На часі. URL: <http://kurbas.org.ua/news/aktualna-dramaturgiya-na-chasi/aktualna-dramaturgiya-na-chasi.html?fbclid=IwAR3F6HTpRtcjtmZX95Q6AFpM8e7-GOZya9JlziRlced6RrsPL7UGa2DcrpMw>.

⁴¹ Війна. 24 лютого 2022. URL: <https://ukrdramahub.blogspot.com/p/24-2020.html>.

евакуйованого тіла і загубленої душі»; Олена Гапеева «В землі»; Ірина Гарець «Непереможняша», «Садити яблуні», «Онкорашка», «Гвіздок надії»; Блія Гончар “Retaliation”; Оксана Гриценко «Обісцяний БТР»; Ніна Захоженко «24 години 24 лютого», «Я норм», «Не питай, не кажи»; Наталія Ігнатєва «Віно»; Вігаль Карабань “How are you”; Тетяна Киценко «Іван Федорович Шпонька та червона свитка», «Назвати своїми іменами»; Ольга Князева «Чи зможуть українці говорити з росіянами?»; Лена Лягушонкова «Тополь М летить на кішку Брошку»; Ольга Мацюпа «Уламки і пазли», «Цвітіння»; Олег Михайлов «41 день лютого», «Дивна весна», «Море залишиться»; Анатолій Наумов «Втеча в майбутнє»; Поліна Положенцева «Заощаджуйте світло»; Ріль Трас “П’еса про невеселе»; Володимир Сердюк «Чи я застарий для війни?», “Damn ageism”; Ірина Серебрякова «Дейнеріс та інші», «На(дія)»; Оксана Савченко «Я хочу додому», «В ден»; Володимир Сурай «Під зеленим куполом з жовтими вогнями та іскрами», «Я, дім та інші речі»; Олексій Тарасенко «Мої квіти поїхали», «З доби останнього дня»; Дмитро Терновий «Напередодні, або Все буде добре»; Елеонора Тимошенко «Коли ми заговоримо», «100 днів»; Людмила Тимошенко «Моя мама чайник», «Моя тара»; Людмила Тимошенко, Марина Смілянець «Коти-біженці»; Ірина Феофанова «Коли цей день закінчиться», «Чужесранка», «Війна, кухня і 8 випадкових людей»; Катерина Холод «Покер з долею»; Віталій Ченський «Робинзон»; Сергій Шинкарук «Любов, війна». У цій добірці ми бачимо, як блискавично змінилися ментальні орієнтири частини драматургів, раніше толерантних до «руського міра» і російської «взірцевої» культури. На жаль, навіть у контексті повномасштабної збройної агресії модератори сайту продовжують приймати і розміщувати драматургічні тексти російською мовою – навіть у збірці про те, як Росія нищить нас і нашу країну («Херсон. Дневник окупації» О.Астасєвої та «Робинзон» В.Ченського). Не розумію, в чому проблема віддати коротенькі тексти на літературний переклад і поважати себе та своїх читачів. У подібних тенденціях вбачаю соціальну безвідповідальність митців, які позиціонують себе як українські драматурги, модераторів українських віртуальних ресурсів, а також споживачів подібного контенту, які досі толерують російськомовні культурні продукти і не розцінюють їх як неповагу до себе.

Віртуальну територію “*Ukrainian Drama Translations*”⁴² було створено зовсім недавно. Цей ресурс Український інститут запустив у червні 2022 року у партнерстві з Worldwide Readings Project (глобальної ініціативи, яка заохочує театри, режисерів, акторів – професіоналів та аматорів – знайомитися із сучасною українською

---

⁴² Ukrainian Drama Translations. URL: <https://ukrdrama.ui.org/ua/en>.

драматургією, спрямованою проти сьогоденної війни). «Глобальна ініціатива Worldwide Ukrainian Play Readings, започаткована американським режисером та перекладачем Джоном Фрідманом продовжується. Тексти українських драматургів, особливо ті, що написані вже після початку широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, оперативно перекладаються англійською, німецькою, словацькою, румунською, французькою, а читання проводяться за участі іноземних акторів та режисерів у різних театрах. Зібрані кошти передаються на допомогу Україні. З березня 2022 року вже проведено більше 140 читань по всьому світу – у США, Великій Британії, Ірландії, Німеччині, Франції, Румунії, Молдові, Фінляндії, Швеції, Словаччині та інших країнах. У травні-червні до цієї ініціативи долучилися також не лише українські драматурги, а й українські театри – режисери, актори. Низку читань було проведено також і в Україні»⁴³.

Також до цих процесів долучився Birkbeck Center for Contemporary Theater (простір взаємодії різних стейкхолдерів театрального світу, які переймаються культурною політикою та політикою ідентичностей, соціально відповідальними мистецькими практиками). Для формування основи цього ресурсу використано фонди Worldwide Readings Project та програми Українського інституту Transmission.ua: drama on the move. Фінансову підтримку на реалізацію цієї ініціативи надали International Relief Fund МЗС Німеччини та Goethe-Institut в Україні в межах проєкту «Театральні вікна. Work in progress», що реалізує ГО «Театр на Жуках» (проєкт Дмитра Тернового), координаційним партнером є платформа Укрдрамахаб⁴⁴. Цей проєкт задумано не лише як допомогу світовим театрам побачити сучасну українську драму (сайт допоможе іноземним режисерам та продюсерам знайти якісні переклади українських п'єс та корисні контакти правовласників для постановок у різних куточках світу⁴⁵), але і як потенційний шанс для сучасних українських драматургів бути почутими у світі, донести важливі меседжі про російську агресію. При цьому на належному рівні захищено авторські права: переклади сучасних українських п'єс шістьма мовами не представлені у повноформатних текстах, а даються в обсязі, необхідному для розуміння. Повний текст можна запросити у автора, координати якого вказані на

---

⁴³ Глобальна ініціатива Worldwide Ukrainian Play Readings. URL: <https://ukrdrama.ui.org.ua/ua/news/hlobalna-initsiatyva-worldwide-ukrainian-play-readings>.

⁴⁴ Де знайти п'єси українських авторів? URL: <https://nachasi.com/society/2022/06/28/de-znajty-p-yesy-ukrayinskyh-avtoriv-ukrayinskyj-institut-zapustyv-ukrainian-drama-translations>.

⁴⁵ Там само.

порталі. Навігація передбачає пошукові запити за жанрами, періодом створення текстів, тематикою, кількістю персонажів тощо. На сайті вже представлено переклади творів сорока українських авторів різними мовами світу (зараз мов 6, але буде набагато більше).

ВИСНОВКИ

Сучасні електронні колекції текстів української культури – це сьогодні не тільки зручний для користувачів формат, але й нагальна необхідність архівації та збереження текстів культури в умовах війни, коли матеріальні культурні артефакти безвідмовно знищуються.

За понад 20 років існування електронних колекцій сучасної української драматургії суттєво змінилися їх формати, принципи організації та обслуговування, а також суттєво виросла загальна та спеціальна цифрова компетентність українців. Функціональне навантаження таких електронних ресурсів трансформувалося від дискретних архівів, передбачених функціоналом пошуку, публікації та збереження текстів, до інтерактивних корпусно-комунікативних платформ, а загальний шлях їх еволюції можна визначити як неухильний рух від мережевих аналогів самвидаву до повноцінних баз даних та інтерактивних веб-ресурсів.

Відкритість електронних ресурсів має свої очевидні переваги (доступність для фахової та широкої аудиторії, спрощення логістики всередині фахових спільнот, можливість звертатися до текстів неодноразово), але водночас несе для авторів та модераторів певні ризики, оприявнюючи те, що останні хотіли би камуфлювати або взагалі за певних обставин підчищати з електронних ресурсів. З іншого боку, це має стимулювати творців і модераторів віртуальних текстових хабів не лише до прописування політики своїх ресурсів, але й до дотримання її та усвідомленої соціальної відповідальності перед українським суспільством, яке зараз такою великою кров'ю оплачує право мати власну українську громадянську та культурну ідентичність. Цікаво, що саме через поєдні колоніальні упослідження української актуальної драми ресурси, модеровані драматургами старших поколінь («Драматург», «Українська драма»), досі мають на меті все ще доводити комусь, але в першу чергу собі, що сучасна українська драматургія таки існує, а відносно «молоді» портали (Сайт НЦТМ ім. Л. Курбаса, «Бібліотека української драматургії», “ukrdramachub”, “Ukrainian Drama Translations”) просто приймають це як доконаний факт і вільно розвивають інтерактивне середовище.

Також електронні текстові хаби вимагають не лише чіткої гіпертекстової структури, але і внутрішньої логіки добору художніх текстів. Наприклад, багаточисленні драматургічні тексти Лесі Українки (23) та Івана Франка (14) у «Бібліотеці української драматургії» невмотивовано

«зависають» окремо, взагалі ніяк не кореспондуючи з текстами сучасних українських драматургів: немає необхідного міжпоколінневого мистецького діалогу, більшість авторів взагалі не знайомі з національною класикою української драми і поки не планують до неї звертатися.

Нагальна необхідність сучасних електронних накопичувальних тестових ресурсів не може бути вповні забезпечена лише електронною активністю самих авторів, оскільки у такому випадку до хабів не потрапляють драматургічні тексти: а) драматургів старшого покоління, чия цифрова компетентність не є достатньою для інтерактивної взаємодії з сучасними віртуальними ресурсами (Олена Клименко, Світлана Лелюх); б) драматурги, які вже пішли з життя і самі не надають рукописи власних текстів (Ярослав Верещак, Лідія Чупіс, Богдан Жолдак, Василь Фольварочний); в) драматурги, які перебувають за межами драматургічних професійних осередків або творчих тусовок (Олександр Ірванець, Володимир Діброва, Олександра Погребінська тощо). Відповідно, якщо ми хочемо за допомогою віртуальних драматургічних хабів створити корпуси текстів, які дають уявлення про повноту українського драматургічного процесу, маємо взяти це до уваги.

Гарною і перспективною новацією сучасних віртуальних драматургічних площадок є включення у процеси каталогізації драматургічних перекладачів та їх доробків. Це шлях до введення сучасних українських текстів у широкий світовий контекст та провокування повноцінних діалогічних інтертекстуальних полів.

Принциповим є відкритий до наповнення характер віртуальних драматургічних ресурсів, тож уся статистика, оприєвлена в цифрах, постає актуальною лише на конкретне календарне число, а в подальшому використанні потребує суттєвих уточнень.

На завершення висловлю сподівання, що в якості спротиву російській збройній та ідентичнісній агресії драматургічний простір сучасної України буде пришвидшено трансформуватися, а її віртуальні хаби демонструватимуть не «цехову», а ідентичнісну консолідацію драматургів довкола усвідомлення цінності власної країни, її мови, культури та глибинних смислів.

АНОТАЦІЯ

Віртуальні ресурси сучасної української драматургії розглянуто у діахронічному аспекті їх еволюції та у функціональному аспекті їх відповідності гуманітарним запитам сучасного українського суспільства. Докладно опрацьовано web-хаби текстів «ВІРТЕП», «Драматургічна бібліотека» (Сайт НЦТМ ім. Л.Курбаса), «Українська драматургія», «Бібліотека української драматургії», “ukrdramachub”, “TEATRE”, “Ukrainian Drama Translations”. В аналізі цих ресурсів

представлено якісні і кількісні параметри, виявлено сильні та слабкі сторони. Вказано на проблемні зони кожного з ресурсів, завдяки чому їх автори і модератори можуть працювати над їх удосконаленням. Наголошено на процесуальності та принциповій відкритості проаналізованих ресурсів, завдяки чому вони здатні фіксувати, демонструвати і забезпечувати тяглість української драматургічної традиції. Окрему увагу приділено реакції українських драматургічних хабів на нову фазу російської збройної агресії проти України, розпочату 24 лютого 2022 року. Бібліографічні гіперпосилання дозволяють знайомитися з цими ресурсами та опрацювати їх тексти.

Література

1. Антологія українського самвидаву 2000-2004. Київ : Буква і цифра, 2005. 306 с.
2. Березніцька І. Як українці 50 років тому боролися за свободу, передаючи самодруки з рук в руки. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29406760.html>.
3. Бібліотека Української драматургії. URL: <https://ukrdramalib.com.ua>.
4. Бондарева О. Міф і драма у новітньому літературному контексті: поновлення структурного зв'язку через жанрове моделювання. Київ : Четверта хвиля, 2006. 512 с.
5. Українська драматургія і театральний контекст після Революції Гідності: куди рухаємося і що толеруємо? *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. № 18(2021). С. 6–12.
6. Війна. 24 лютого 2022. URL: <https://ukrdramahub.blogspot.com/p/24-2020.html>.
7. Віртуальний театральний проєкт – ВІПТЕП. URL: https://www.irf.ua/grants/awarded_grants/virtualniy_teatralniy_proekt_virtep.
8. Глобальна ініціатива Worldwide Ukrainian Play Readings. URL: <https://ukrdrama.ui.org.ua/ua/news/hlobalna-initsiatyva-worldwide-ukrainian-play-readings>.
9. Де знайти п'єси українських авторів? URL: <https://nachasi.com/society/2022/06/28/de-znajty-p-yesy-ukrayinskyh-avtoriv-ukrayinskyj-institut-zapustyv-ukrainian-drama-translations/>.
10. Доричевський О. Бейсболіст. URL: https://drive.google.com/file/d/1zEUmCKqk7fQfM59G8G6qoxJfTxIur0_R/view.
11. Збірка 4 Фестивалю Драматургії любові і Бобра «Бобр: життя не мед». URL: <https://ukrdramahub.blogspot.com/p/4.html>.
12. Збірка п'єс українських драматургів арт-резиденції ЙУХ 2021. Читки Театру Драматургів. URL: https://ukrdramahub.blogspot.com/p/2021_20.html.

13. Киценко Т. «Моя міліція мене...». URL: https://docs.google.com/document/d/1oCvuzpFxFW3-UR315I_pAmNJdnGFs_0e7HEsuoUtH2WM/edit.

14. Косодій А. Захопи мені облгосадміністрацію. URL: <http://teatre.com.ua/ukrdrama/---nastasij-osodij>.

15. Кучма І. За нами стежить Кучма. URL: <https://maidan.org.ua/arch/culture/1089281732.html>.

16. Липневий мед. URL: <https://ukrdramahub.blogspot.com/search/label/%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4>.

17. Липневий мед 2022. URL: https://ukrdramahub.blogspot.com/p/2022_13.html

18. Мірошниченко Н. Проекти Центру Курбаса (Новітня українська драма: тенденції і проекти Центру Курбаса). URL: <https://zbruc.eu/node/105513>.

19. Мірошниченко Н. Сучасна українська драматургія: деструкція міфу та пошук нових теорій. *Дніпро*. 2009. № 1. С. 116–119.

20. Національний центр театального мистецтва ім. Л. Курбаса. Бібліотека. Видавничі проекти. URL: <http://kurbas.org.ua/vudannuacentry.html>.

21. Національний центр театального мистецтва ім. Л. Курбаса. Бібліотека. Драматургічна бібліотека. URL: <https://kurbas.org.ua/dramlibrary.html>.

22. Національний центр театального мистецтва ім. Л. Курбаса. Новини. Актуальна драматургія. На часі. URL: <http://kurbas.org.ua/news/aktualna-dramaturgiya-na-chasi/aktualna-dramaturgiya-na-chasi.html?fbclid=IwAR3F6HTpRtcjtmZX95Q6AFpM8e7-GOZya9JlZjRlcl6RrsPL7UGa2DcrpMw>.

23. Новорічна збірка. URL: https://ukrdramahub.blogspot.com/p/blog-page_10.html.

24. П'єси для підлітків. URL: https://ukrdramahub.blogspot.com/p/blog-page_67.html.

25. Подлужна А. «ВІРТЕП». Не плутати з вертепом! URL: https://zn.ua/ukr/ART/virtep_ne_plutati_z_vertepom.html.

26. Сердюк В. Що робити драматургу у цьому ворожому до культури світі? URL: <https://dramaturg.org.ua/%D1%89%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%82%D0%B8-%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B3%D1%83-%D0%B2-%D1%86%D1%8C%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D0%BE%D0%BC%D1%83/>.

27. Скляр А. Художньо-естетичні доміанти буття драматургічного твору (на матеріалі української драматургії 1990-х років) : дис... канд. філол. н., 10.01.06 – теорія літератури. Житомир, 2017. 241 с.
28. Тарасова Г., Луньова В. Інтеграція в театральний інтернет-простір. URL: <http://archive-ktm.ukma.edu.ua/2002/3/internet.html>.
29. TEATRE: Театральний портал. URL: teatre.com.ua/ukrdrama/.
30. Українська драматургія. URL: <https://ukrdrama.at.ua/>.
31. Dramaturg. Люди пишуть драму. Сучасна українська драма. URL: <https://dramaturg.org.ua/>.
32. Ukrainian Drama Translations. URL: <https://ukrdrama.ui.org.ua/en>.
33. ukrdramachub. URL: <https://www.facebook.com/groups/399256650659886>.
34. ukrdramachub. URL: https://www.youtube.com/channel/UCLj0WiJu1Q5E_Q7rDIaFguA.
35. ukrdramachub: портал сучасної української драматургії. URL: <https://ukrdramahub.blogspot.com/>.

Information about the author:

Bondareva Olena Yevgenivna,

Doctor of Philological Sciences, Professor,
Chief Researcher at the Department of Ukrainian Literature,
Comparative Studies and Grinchenko Studies
Borys Grinchenko Kyiv University
18/2 Bulvarno-Kudriavska Str, Kyiv, 04053, Ukraine